

Nr 108.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm, m. m.; given Stockholms slott den 5 mars 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Eije Mossberg.

Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen anför chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Mossberg.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställan under kapitalbudgeten, inrikesdepartementet, statens allmänna fastighetsfond, punkten 1, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm för budgetåret 1948/49 beräkna ett investeringsanslag av 1 340 000 kronor.

Jag anhåller nu att till fortsatt behandling få upptaga nämnda anslagsfråga. I anslutning därtill torde jag få anmäla uppkommen fråga om anvisande av medel för inredning och utrustning av rättsläkarstationen.

Inledning och sammanfattning.

I propositionen nr 93 till 1947 års riksdag framlades förslag om uppförande av en nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm i anslutning till den nybyggnad för karolinska institutets rättsmedicinska institution på Norrbackaområdet, vartill medel tidigare anvisats av riksdagen. Enligt förslag i propositionen skulle vidare i samband därmed uppföras en särskild byggnad, inrymmande vaktmästarbostäder och garage. Kostnaderna för de nämnda byggnadsarbetena beräknades i propositionen till sammanlagt 1 340 000 kronor, vilket belopp föreslogs skola anvisas för budgetåret 1947/48 såsom investeringsanslag på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond. Till kostnaderna för uppförandet av byggnaden för rättsläkarstationen skulle visst bidrag lämnas av Stockholms stad i enlighet med ett mellan staden och byggnadsstyrelsen preliminärt träffat avtal i ämnet.

Kungl. Maj:ts förslag avslogs emellertid av riksdagen (skr. nr 472). Därvid förutsattes, att ny utredning i ämnet omedelbart skulle igångsättas.

Genom beslut den 17 oktober 1947 bemyndigade Kungl. Maj:t mig att tillkalla högst fem sakkunniga för att inom inrikesdepartementet biträda med utredning rörande frågan om lokaler för rättsläkarstationen. Med stöd av nämnda bemyndigande tillkallade jag samma dag följande personer såsom sakkunniga, nämligen ledamoten av riksdagens andra kammare, riksgäldsfullmäktigen E. Eriksson, tillika ordförande, e. o. byrådirektören hos medicinalstyrelsen E. Bergman, ledamoten av riksdagens andra kammare, grosshandlaren E. Birke, föreståndaren för rättsläkarstationen, professorn W. Bosæus och byggnadsrådet G. Wejke.

Med skrivelse den 30 december 1947 ha de sakkunniga överlämnat betänkande med förslag i ämnet. De sakkunniga föreslå, att nybyggnad för rättsläkarstationen uppföres på Norrbackaområdet i anslutning till rättsmedicinska institutionens byggnad, att vissa utrymmen i rättsmedicinska institutionens byggnad tills vidare disponeras av rättsläkarstationen samt att översta våningen i rättsläkarstationens byggnad tills vidare användes för något annat statens ändamål.

Över betänkandet ha yttranden avgivits av medicinalstyrelsen, byggnadsstyrelsen och universitetskanslern efter hörande av karolinska institutets lärarkollegium samt av Stockholms stadskollegium. De sakkunnigas förslag har därvid genomgående tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

För egen del har jag ansett mig kunna biträda de sakkunnigas förslag. Jag föreslår därför, att förslag nu ånyo förelägges riksdagen om uppförande av en nybyggnad för rättsläkarstationen å Norrbackaområdet, samt att därvid stationens och rättsmedicinska institutionens samlade lokalutrymme tills vidare begränsas på sätt de sakkunniga föreslagit. Det för byggnadsarbetena erforderliga anslaget beräknar jag numera till 1 500 000 kronor.

Jag föreslår vidare, i anledning av en framställning i ämnet av föreståndaren för rättsläkarstationen, vilken framställning av medicinalstyrelsen överlämnats med skrivelse den 21 februari 1948, att ett anslag å 374 000 kronor anvisas för inredning och utrustning av stationens nya lokaler.

Jag torde härefter få lämna en närmare redogörelse för ärendet.

Rättsläkarstationens tillkomst, uppgifter och nuvarande lokaler m. m.

Sedan medicinalstyrelsens rättsmedicinska nämnd i ett år 1943 avgivet betänkande (SOU 1943: 20) framlagt förslag till omorganisation av rättsmedicinalväsendet i riket, underställdes denna fråga 1944 års riksdag (prop. nr 223; riksd. skr. nr 277). Nämndens förslag innebar bl. a., att de mera krävande rättsmedicinska undersökningarna, främst obduktionerna, skulle koncentreras till ett fåtal undersökningsstationer, där verksamheten skulle handhas av rättsmedicinskt specialutbildade läkare. För ändamålet skulle riket indelas i fyra rättsläkardistrikt och fyra rättsobducentdistrikt med var sin undersökningsstation. Nämndens förslag har hittills föranlett inrättande allenast av en rättsläkarstation i Stockholm, vilken trädde i verksamhet den 1 januari 1945. Den av nämnden framlagda organisationsplanen har emellertid i princip godtagits såsom grundval för inrättande även av rättsläkarstationer i Lund och Göteborg, varemot förslaget i övrigt ansetts böra göras till föremål för fortsatt utredning. Slutligt avgörande beträffande Lunda- och Göteborgsstationerna har tills vidare fått anstå i avvaktan på lösningen av vissa med inrättandet av dessa stationer sammanhängande frågor.

Stockholms rättsläkarstation har, i enlighet med vad som förutsattes i propositionen nr 223/1944, sedan sin tillkomst varit provisoriskt inrymd i de lokaler, som disponeras av karolinska institutets rättsmedicinska institution på institutets tomt vid Hantverkargatan.

Rättsläkarstationens verksamhetsområde (Stockholms rättsläkardistrikt) omfattar Stockholms stad samt Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar och Gotlands län. Dessutom skall stationen betjäna områden utanför distriktet, i den mån så påkallas och hinder därigenom icke uppstår i arbetets behöriga gång.

För rättsläkardistriktet skall finnas en rättsläkare, vilken skall vara föreståndare för rättsläkarstationen. Denna befattning skall vara förenad med tjänsten såsom professor i rätts- och statsmedicin vid karolinska institutet.

I rättsläkarstationens arbetsuppgifter ingår bl. a.

att bestrida den rättsmedicinska obduktionsverksamheten inom distriktet,

att — efter förordnande av vissa myndigheter inom distriktet — utföra rättsmedicinska undersökningar av skelettdelar samt av hårprov och kläder, rättsmedicinska undersökningar av histopatologisk karaktär på organ eller organdelar och andra rättsmedicinska laboratorieundersökningar ävensom rättsmedicinska undersökningar av levande personer,

samt att — efter uppdrag av vederbörande myndighet — biträda vid liksyner ävensom utföra enkla dödsbevisundersökningar och fullständiga dödsintygsobduktioner i Stockholms stad.

Den fasta läkarpersonalen vid rättsläkarstationen har alltsedan dess tillkomst bestått av, förutom föreståndaren, två arvodesanställda assistenter. Härjämte finnes en utbildningstjänst såsom läkaramanus. Av assistenterna skall den ene i första hand svara för förrättningar hänförande sig till Stockholms stad samt den andre för förrättningar avseende landsorten. Enligt rättsmedicinska nämndens definitiva förslag till omorganisation av rättsmedicinalväsendet skulle i stället för de båda assistentbefattningarna med arvode inrättas tjänster å ordinarie stat såsom biträdande rättsläkare.

Genom 1944 års riksdags principbeslut om inrättande av rättsläkarstationer i Stockholm, Lund och Göteborg har icke någon förändring ägt rum beträffande polismyndigheternas uppgifter inom rättsmedicinalväsendet. Liksom tidigare åligger det därför polismyndigheterna bl. a. att verkställa s. k. liksyn i sådana fall, där någon utan vederbörligen föregående sjukdom finnes ligga död. I Stockholm finnes för de i samband därmed på polismyndigheten ankommande uppgifterna en särskild s. k. politiinrättning. Inrättningen, vilken är förlagd på karolinska institutets tomt vid Hantverkargatan, har tillkommit genom samverkan mellan kronan och staden. Den 9 december 1864 stadfäste Kungl. Maj:t en överenskommelse mellan staden och karolinska institutet, enligt vilken staden utfäste sig att till uppförande och inredning på institutets tomt av ett bårhus, inrymmande en likbod, en expositionslokal, ett rum för sköljning och tvättning, en obduktionssal, en materialbod och ett rum för polisundersökningar, bevilja ett bidrag av 20 000 riksdaler, på villkor att bårhuset i sin helhet utan kostnad för staden vårdades och underhölles av institutet samt finge användas till bårhus för stadens räkning.

I samband med att rättsläkarstationen i Stockholm trädde i verksamhet erhöll bårhuspersonalen vid Stockholms stads politiinrättning statlig anställning vid stationen. Denna personal utgöres av en bårhusföreståndare och två vaktmästare.

Lokalfrågans tidigare behandling.

Enligt det år 1940 ingångna avtalet mellan kronan och Stockholms stad rörande vissa markfrågor i Stockholm skall karolinska institutets tomt vid Hantverkargatan avträdas till staden, som där skall uppföra ett nämndhus. Avträdesdagen var tidigare bestämd till senast den 1 juli 1948 men har numera genom överenskommelse mellan byggnadsstyrelsen och staden, vilken överenskommelse godkänts av Kungl. Maj:t den 14 november 1947, framflyttats till den 1 oktober 1949.

Med anledning av nyssnämnda markavtal fattades vid 1944 års riksdag

(prop. nr 236; riksd. skr. nr 366) beslut om utflyttning av karolinska institutet till Norrbackaområdet och anvisades medel för en första etapp av byggnadsarbetena därstädes. Kungl. Maj:t anbefallde den 14 juli 1944 byggnadsstyrelsen att verkställa utredning rörande uppförande bl. a. av nybyggnad för rättsmedicinska institutionen med en därtill ansluten rättsläkarstation. Då rättsläkarstationen skulle inrymma vissa lokaler — bl. a. ett bårhus — varav Stockholms stad kunde ha intresse, anbefalldes byggnadsstyrelsen samtidigt att upptaga förhandlingar med staden om samverkan vid stationens upprättande.

Byggnadsstyrelsen överlämnade med skrivelse den 2 mars 1946 ett av arkitekten Ture Ryberg i samråd med styrelsen upprättat förslag till nybyggnad för rättsmedicinska institutionen med en därtill ansluten rättsläkarstation. Enligt förslaget skulle institutionen och stationen inrymmas i ett byggnadskomplex, uppdelat på skilda byggnadskroppar. Styrelsen meddelade, att de av styrelsen inledda förhandlingarna med Stockholms stad om samverkan i fråga om rättsläkarstationen då icke avslutats, samt föreslog, att i avvaktan därpå allenast de delar av byggnadskomplexet skulle uppföras, som vore avsedda för rättsmedicinska institutionen. På förslag av Kungl. Maj:t (prop. nr 273) anvisade 1946 års riksdag (skr. nr 456) för budgetåret 1946/47 medel för uppförande av byggnad för rättsmedicinska institutionen i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag.

Efter avslutade förhandlingar med Stockholms stad överlämnade *byggnadsstyrelsen* med skrivelser den 21 november 1946 och den 31 januari 1947 förslag till uppförande av dels en byggnad för rättsläkarstationen, dels ock en byggnad, inrymmande vaktmästarbostäder och garage för polisbil. Med skrivelsen den 21 november 1946 överlämnade styrelsen vidare förslag till avtal mellan kronan och Stockholms stad angående uppförande och drift av en politiinrättning vid rättsläkarstationen, vilket avtal hade godkänts av medicinalstyrelsen och Stockholms stadsfullmäktige.

I byggnadsstyrelsens båda sistnämnda skrivelser anfördes huvudsakligen följande:

Vid planeringen av rättsläkarstationen har styrelsen i samråd med institutionsföreståndaren, professor W. Bosæus, och professor emeritus Einar Sjövall, vilken senare av universitetskanslern anvisats såsom särskild sakkunnig, efter viss reducering av det från början föreliggande lokalprogrammet utarbetat tvenne alternativa förslag, av vilka det ena upptager de lokaler, som erfordras utan att någon samverkan beträffande politiinrättningen mellan kronan och staden kommer till stånd, medan det andra är uppgjort med utgångspunkt från en sådan samverkan. Det förstnämnda förslaget har av styrelsen kostnadsberäknats till 940 000 kronor och det sistnämnda, som åskådliggöres på 5 av styrelsen överlämnade, av arkitekten Ryberg upprättade ritningar, till 1 260 000 kronor.

Skillnaden utgöres av 320 000 kronor, vilken summa dock bör justeras med anledning av att det i polisavdelningen (jfr det följande) ingående laboratoriet bör bestridas av statsmedel, medan kostnaderna för bårhus-

föreståndarens expedition, vilken ansetts böra förläggas i direkt samband med rättsläkarstationen och inom den härför avsedda flygeln, bör falla på staden. Sedan hänsyn tagits härtill, skulle förenämnda merkostnader, som i händelse av samverkan skulle erläggas av staden, utgöra 312 000 kronor.

Den planerade nybyggnaden för rättsläkarstationen avses att förläggas i direkt anslutning till den rättsmedicinska institutionen vid karolinska institutet. Verksamheten inom rättsläkarstationen är uppdelad på fyra avdelningar, nämligen polis-, bårhus-, expeditions- och obduktionsavdelningarna. Det har ansetts önskvärt, att samtliga dessa avdelningar erhålla från varandra skilda entréer. Byggnaden tänkes till huvudsaklig del uppförd i tre våningar jämte källare med en särskild i en våning utbildad flygelbyggnad inrymmande lokaler för polisavdelningen. Botten- och källarvåningarna i huvudbyggnaden upptaga lokaler för bårhusavdelningen, medan våningarna 1 och 2 trappor inrymma olika lokaler för expeditions- och obduktionsavdelningarna.

Till rättsläkarstationen har anordnats särskild infart från en biväg till Solnavägen. I anslutning till infarten uppföres en mindre byggnad inrymmande två vaktmästarbostäder samt garage för polisbil. Kostnaderna för denna byggnad ha beräknats till 80 000 kronor.

Den i anslutning till rättsläkarstationen avsedda politiinrättningen kommer att betjäna förutom Stockholms stad vissa områden utanför staden. Institutionsföreståndaren, professor Bosæus, har uppskattningsvis angivit att cirka 15 procent av hela antalet förrättningar f. n. och även i framtiden beräknas belöpa sig på inrättningens verksamhetsområde utanför staden. Med anledning härav har enligt förslaget till avtal stadens andel av kostnaderna ansetts böra utgöra 85 procent av förenämnda 312 000 kronor eller i runt tal 265 000 kronor.

De i avtalsförslaget beräknade byggnadskostnaderna hänföra sig till i maj 1946 gällande priser å material och arbetskraft. Vid slutlig uppgörelse skall därför hänsyn tagas till den förändring i kostnaderna, som kan tänkas inträffa under tiden fram till byggnadsföretagets färdigställande. Föreskrift härom har införts i tillägg till avtalsförslaget.

Då ett förläggande av stadens politiinrättning i anslutning till rättsläkarstationen skulle vara förenligt med ett rationellt bedrivande av arbetet därstädes samt fördelaktigt för undervisningen i rättsmedicin vid karolinska institutet, har styrelsen ansett sig böra förorda, att en samverkan med staden kommer till stånd på i avtalet angivna villkor.

Utöver en föreskrift om bidrag från Stockholms stad till kostnaderna för rättsläkarstationens uppförande på sätt byggnadsstyrelsen anfört innehöll avtalsförslaget bl. a. bestämmelser om att kronan skulle helt svara för kostnaderna för uppförande av vaktmästarbostäder och garage, att garaget skulle utan kostnad disponeras av staden för dess politibil, att samtliga kostnader för rättsläkarstationens utrustning, underhåll och drift skulle ankomma på kronan samt att staden skulle tillhandahålla kronan det i avtalsförslaget angivna byggnadsbidraget, när byggnadsföretaget vore avslutat.

Byggnadsstyrelsen hemställde, dels att avtalsförslaget måtte godkännas, dels ock att för ifrågasvarande byggnadsarbeten måtte anvisas (1 260 000 +

80 000) 1 340 000 kronor. Vid bifall härtill ämnade styrelsen framdeles till statsverket inleverera stadens anpart av byggnadskostnaderna, 265 000 kronor, vilket belopp dock enligt vad styrelsen anfört kunde komma att undergå viss förändring med hänsyn tagen till eventuellt inträffande prisförändringar.

Byggnadsstyrelsens förslag anmäldes av mig i *propositionen nr 93 till 1947 års riksdag*. Jag uttalade däri, att jag i likhet med byggnadsstyrelsen fann lämpligt, att en samverkan kom till stånd med Stockholms stad beträffande nybyggnaden för rättsläkarstationen. Till grund därför borde i princip läggas den överenskommelse i ämnet, som preliminärt träffats av byggnadsstyrelsen och staden. Mot de beräknade kostnaderna för det byggnadsförslag, som uppgjorts med utgångspunkt från en sådan samverkan, eller 1 260 000 kronor, syntes mig intet vara att erinra. Jag förordade vidare, att 80 000 kronor anvisades för uppförande av en byggnad, inrymmande vaktmästarbostäder och garage. På min hemställan föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för ändamålet på kapitalbudgeten, statens allmänna fastighetsfond, för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 1 340 000 kronor.

Statsutskottet anförde i utlåtande (nr 174) i anledning av propositionen, att vid den förberedande behandlingen inom utskottet ifrågasatts, huruvida icke, särskilt med hänsyn till det ansträngda läget inom byggnadsindustrien, rättsläkarstationens lokalfråga kunde provisoriskt lösas på enklare sätt genom stationens förläggning till karolinska institutets patologiska institution vid karolinska sjukhuset. Obduktions- och bårhusavdelningarna samt det patologisk-histologiska laboratoriet vid sistnämnda institution skulle möjligen kunna användas även av rättsläkarstationen. Vidare skulle rättsläkarstationen kunna taga i anspråk vissa överflödiga utrymmen inom institutionsbyggnaden och dess lokalbehov i övrigt tillgodoses genom påbyggnad med en våning. För bedömande av denna fråga hade till utskottet under hand överlämnats en den 7 maj 1947 dagtecknad skrivelse av föreståndaren för karolinska sjukhusets patologiska avdelning, professor Å. Wilton, samt en den 8 maj 1947 dagtecknad promemoria i ämnet av föreståndaren för rättsläkarstationen, professor W. Bosæus. I samband därmed hade upplysts, att sjukhusets direktion upptagit frågan till behandling och därvid avstyrkt det nyss skisserade, inom utskottet framkomna förslaget.

Statsutskottet anförde slutligen följande:

Med hänsyn till de starka restriktioner i fråga om investeringar för byggnadsändamål som f. n. måste vidtagas förtjänar enligt utskottets mening tagas under övervägande, huruvida icke rättsläkarstationens lokalfråga kan lösas på annat sätt än genom nybyggnad. Frågan om dess förläggning till byggnaden för den patologiska institutionen kan icke anses tillfredsställande utredd genom det till utskottet överlämnade materialet. Givet är även, att förutsättningarna för en objektiv utredning av detta slag

äro synnerligen ogynnsamma om densamma skall företagas medan ännu Kungl. Maj:ts proposition med förslag till nybyggnad ligger på riksdagens bord. Utskottet har i detta läge ansett sig böra avstyrka Kungl. Maj:ts förslag och förutsätter därvid, att ny utredning i ämnet omedelbart igångsättes.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen måtte avslå propositionen.

I en vid utskottsutlåtandet fogad *reservation* uttalades bl. a., att vad som förekommit vid frågans behandling icke givit anledning till antagande att en närmare undersökning av uppslaget till en provisorisk lösning av rättsläkarstationens lokalfråga genom förläggning av stationen till patologiska institutionen skulle utvisa, att detsamma innebure en framkomlig lösning. Reservanterna ansågo därför, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Första kammaren biföll reservationen, men andra kammaren utskottets hemställan. Vid gemensam votering beslöt riksdagen i enlighet med andra kammarens mening.

I enlighet härmed anmälde *riksdagen* (skr. nr 472), att riksdagen avslagit Kungl. Maj:ts förslag.

De sakkunnigas utredning och förslag.

Ifrågasatt fortsatt förläggning av rättsläkarstationen och rättsmedicinska institutionen på tomten vid Hantverkargatan.

De sakkunniga erinra till att börja med om att det vid behandlingen av rättsläkarstationens lokalfråga vid 1947 års riksdag ifrågasatts, att en undersökning skulle verkställas rörande möjligheterna för rättsläkarstationen och rättsmedicinska institutionen att efter den 1 juli 1948, dvs. den tidigare bestämda avträdesdagen för karolinska institutets tomt vid Hantverkargatan, under några år kvarstanna på nämnda tomt. Sedan avträdesdagen numera framflyttats till den 1 oktober 1949, skulle de båda institutionerna kunna stanna intill sistnämnda dag. Enligt vad de sakkunniga inhämtat från byggnadsstyrelsen kunde inflyttning i rättsmedicinska institutionens nybyggnad beräknas ske omkring den 1 oktober 1948. Därest de båda institutionerna kvarbleve på tomten vid Hantverkargatan intill den 1 oktober 1949, skulle alltså rättsmedicinska institutionens nybyggnad under ett år ej kunna användas för sitt ändamål. Med hänsyn till det intima samarbete, som ägde rum mellan rättsmedicinska institutionen och rättsläkarstationen samt de konsekvenser, som ett åtskiljande av de båda institutionerna skulle medföra, anse de sakkunniga likväl, att de gemensamt böra kvarbliva i lokalerna vid Hantverkargatan intill den 1 oktober 1949.

De sakkunniga erinra vidare i detta sammanhang om att rättsläkarstationens föreståndare i sina förslag till anslagsäskanden för stationen för budgetåret 1948/49 framhållit, att rättsläkarstationen liksom rättsmedicinska institutionen vore i trängande behov av utvidgade lokaler. Detta gällde enligt föreståndaren i all synnerhet det till stationen hörande bårhuset, varest årligen inlades 700—800 lik. Föreståndaren hade beträffande bårhusets lokaler därvid anfört huvudsakligen följande:

Bårhusfrågan har under sommaren 1947 fått en särskild aktualitet därigenom, att tillströmningen av lik från Stockholms stad och län ökat till den grad, att det till rättsläkarstationen hörande bårhuset visat sig alldeles otillräckligt och vid ett flertal tillfällen måst överbeläggas, vilket vållat allvarliga olägenheter. Bårhuset innehåller 15 kylfack. Överbeläggningen har emellertid varit så stor, att den uppgått ända till 13 lik. På de lik, som icke fått rum i kylfacken, har förruttnelsen icke kunnat hindras och under varma dagar har den, som naturligt är, försiggått synnerligen snabbt, så att liken spritt en vidrig stank, som icke blott förpestat luften i bårhuset utan understundom känts även på stora delar av karolinska institutets tomt vid Hantverkargatan och på denna tomt omgivande gator. Det behöver icke sägas, att dessa uppblåsta, ruttnande lik, på vilka maskar kräla, utgjort för besökande efterlevande en högst motbjudande anblick. Rättsläkarstationens personal har naturligtvis gjort vad den kunnat för att hindra alltför stor anhopning av lik i bårhuset, och rättsläkarstationen har i vissa avseenden fått inskränka sin verksamhet. Detta har emellertid icke varit tillfyllest. Då man icke kan stå till svars med sådana förhållanden, och det skulle taga alltför lång tid att invänta ett riksdagsbeslut angående nödiga åtgärders vidtagande, kommer jag att i särskild skrivelse till medicinalstyrelsen hemställa om att styrelsen ingår till Kungl. Maj:t med begäran om en provisorisk utvidgning av bårhuset i samband med den till detta gränsande neuro-fysiologiska avdelningens av Nobelinstitutet avflyttning till Norrbackaområdet.

I anslutning härtill upplysa de sakkunniga, att de besökt de båda institutionerna och genomgått samtliga lokaler samt därvid konstaterat den av föreståndaren för rättsläkarstationen påtalade trångboddheten och därav följande svårigheter.

De sakkunniga ha vidare undersökt, huruvida rättsläkarstationen och rättsmedicinska institutionen efter den 30 september 1949 skulle kunna beredas provisoriska lokaler på tomten vid Hantverkargatan. Överläggning härom hade ägt rum med borgarrådet för Stockholms stads fastighetsrotel Set Persson. Från de sakkunnigas sida hade därvid framhållits, att frågan om provisoriska lokaler efter den 30 september 1949 på tomten vid Hantverkargatan borde kunna lösas utan förlängning av markavtalet samt att, om bebyggandet av tomten i fråga skulle ske i etapper, möjlighet borde kunna finnas för rättsläkarstationen och rättsmedicinska institutionen att såsom stadens hyresgäster kvarstanna under viss tid. Borgarrådet Persson hade för sin del framhållit, att man ej visste, hur uppförandet av nämndhuset komme att ske. Ny arkitekttävlan komme nämligen att äga rum. Den slut-

liga utformningen av bebyggelsen kunde ej överblickas, förrän resultatet av denna tävlan förelåge. Vidare hade borgarrådet betonat, att staden genom bristen på kontorslokaler befunne sig i en svår situation. Det vore därför önskemål från stadens sida, att den senast överenskomna tiden för tillträdet av tomten hölles. En ytterligare utsträckning av denna tid vore ej tänkbar.

I anslutning härtill anföra de sakkunniga:

Det synes de sakkunniga, att man ej bör räkna på medgivande av Stockholms stad om uppskov med ikraftträdandet av 1940 års markavtal beträffande karolinska institutets tomt efter den 1 oktober 1949. Med hänsyn till stadens brist på kontorslokaler kan man ej heller räkna med att staden skulle vara villig att låta de båda institutionerna efter sistnämnda tidpunkt under ett eller annat år kvarstanna såsom hyresgäster. Härtill kommer att staden önskar få sin bårhusfråga ordnad i enlighet med det av byggnadsstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnade förslaget till avtal mellan kronan och staden angående uppförande och drift av en politiinrättning vid rättsläkarstationen.

Under sådana förhållanden måste andra utvägar sökas för rättsläkarstationens förläggning efter den 1 oktober 1949.

Därest de båda institutionernas kvarstannande tidsbegränsas till den 1 oktober 1949, synes rättsläkarstationen kunna åtnöjas med nuvarande trånga lokaler. Förhållandena äro emellertid sådana, att en utvidgning av bårhuset framstår såsom oundgängligen erforderlig, därest beslut om nybyggnad av bårhusavdelningen ej fattas vid 1948 års riksdag.

Ifrågasatt provisorisk förläggning av rättsläkarstationen till karolinska institutets patologiska institution vid karolinska sjukhuset.

De sakkunniga ha vidare närmare undersökt, huruvida rättsläkarstationen — i enlighet med vad som ifrågasattes i statsutskottets tidigare omnämnda utlåtande nr 174/1947 — skulle kunna provisoriskt förläggas till byggnaden för karolinska institutets patologiska institution vid karolinska sjukhuset.

För närmare belysning av detta spörsmål ha de sakkunniga lämnat en redogörelse för innehållet i den i utlåtandet berörda skrivelsen från professorn Å. Wilton och den däri omnämnda promemorian av professorn W. Bosæus.

Beträffande Wiltons skrivelse anföra de sakkunniga huvudsakligen följande:

I skrivelsen bekräftas, att vissa reservutrymmen funnits, när ifrågavarande byggnad vid karolinska sjukhusets öppnande togs i bruk. Tillkomsten av nya kliniker och intensifiering av den experimentella forskningen vid sjukhuset hade emellertid medfört, att dessa utrymmen alltmera tagits i anspråk. Kvarvarande utrymme, 117 m² i vindsvåningen, beräknades erforderligt för en planerad personalökning. Obduktionssalar och kylrum

för lik vore på intet sätt dimensionerade för en rättsläkarstation med dess ofta mycket stora anhopningar av lik.

I skrivelsen hänvisas till att förutvarande institutionsföreståndaren, professor Folke Henschen, i skrivelse den 10 mars 1942 avstyrkt 1940 års civila byggnadsutrednings förslag att förlägga rättsmedicinska institutionen till samma byggnad som patologiska institutionen. Henschen hade bl. a. framhållit olikheterna mellan de båda institutionerna såväl beträffande material och arbetsuppgifter som ställning till sjukhus och allmänhet. Med hänsyn till arten av de förrättningar, varmed en rättsmedicinsk institution toge befattning, bleve en förläggning av en dylik institution till själva sjukhusområdet enligt Henschen i hög grad stötande för känslan.

Rörande Bosæus' promemoria yttra de sakkunniga:

Bosæus framhöll bl. a., att patologiska institutionens obduktionsavdelning trots sin storlek vore alltför liten att räcka till för den sammanlagda obduktionsverksamheten vid två så stora inrättningar som denna institution och rättsläkarstationen. Antalet obduktioner vid den sistnämnda utgjorde icke mindre än mellan 500 och 600 om året, och varje rättsmedicinsk obduktion toge i regel ett flertal timmar i anspråk. Rättsläkarstationens obduktionsverksamhet måste därför pågå så gott som alla vardagar och vanligen en större del av dagen. Skulle rättsläkarstationen använda patologiska institutionens obduktionsavdelning, måste denna därför avsevärt utökas. Ännu mindre möjligheter finnes för att rättsläkarstationen skulle kunna använda patologiska institutionens bårhusavdelning. Rättsläkarstationen behövde för de mellan 700 och 800 lik från Stockholms stad och län, som årligen inlades på stadens bårhus, ensam för sig en morgue, ungefär dubbelt så stor som den, som finnes på patologiska institutionen, vilken morgue helt måste reserveras för karolinska sjukhusets räkning. Vidare finnes på patologiska institutionen inga lämpliga lokaler för identifiering, inga anordningar för illaluktande lik, ingen morgue för inläggning av lik nattetid och ingen polisavdelning. Ej heller finnes någon lämplig ut- och infart för liktransporterna. Skulle rättsläkarstationen förläggas till patologiska institutionen, måste institutionsbyggnaden utökas med en helt ny bårhusavdelning och med en polisavdelning, varjämte planeringen omkring och infartsvägarna till institutionen måste ändras. Ej heller kunde rättsläkarstationen använda patologiska institutionens patologisk-histologiska laboratorium, då detta behövdes för institutionens egen räkning. Då patologiska institutionen icke ägde några utrymmen för sådana för rättsläkarstationens verksamhet nödvändiga lokaler som expedition och laboratorium för assistenter, arbetsrum för amanuens, expedition för bårhusföreståndaren, undersökningsrum för levande personer, rum för hårundersökningar och för skelettundersökningar m. m. måste institutionen tillbyggas med någon våning för dessa lokaler.

I promemorian framhölls vidare, att en förläggning av rättsläkarstationen till patologiska institutionen skulle medföra olägenheter av sådan art, att de skulle allvarligt äventyra verksamheten såväl vid rättsmedicinska institutionen som, och i ännu högre grad, vid rättsläkarstationen. Dessa bägge inrättningar hörde organiskt samman och planen för nybyggnaden för dem bägge hade uppgjorts med tanke på ett synnerligen intimt samarbete dem emellan, därvid lokalerna och instrumentariet skulle i mycket stor utsträckning användas av bägge gemensamt. I stället för att förse

vardera av de bägge inrättningarna med alla för deras verksamhet nödvändiga lokaler hade sålunda för bägge inrättningarna tillsammans föreslagits blott en lokal av vart och ett av de erforderliga slagen, vilken lokal då givits sådana dimensioner, att densamma kunde tjäna bägge inrättningarna. Lokalerna hade sedan efter olika praktiska synpunkter fördelats mellan de bägge inrättningarna. Rättsläkarstationen hade sålunda försetts med för bägge inrättningarna avsedda obduktions- och bårhusavdelningar, medan rättsmedicinska institutionen försetts med för båda inrättningarna avsedda fotografiavdelning, patologiskt-histologiskt laboratorium, laboratorier för olika specialundersökningar, djurexperimentell avdelning, avdelning för föreståndaren, bibliotek, arkiv m. m. Likaså skulle apparaturen och instrumentariet användas gemensamt av tjänstemännen vid bägge inrättningarna, även om ungefär hälften därav kunde komma att bokföras på den ena och ungefär hälften på den andra inrättningen. Givetvis komme under sådana förhållanden rättsmedicinska institutionens personal att utföra en stor del av sitt arbete inom rättsläkarstationen och den senares personal en stor del av sitt arbete inom rättsmedicinska institutionen, vilket förutsatte en livlig trafik mellan de bägge inrättningarna. Detta komme emellertid icke att medföra någon avsevärd olägenhet, ifall de bägge husen sammanbyggdes med varandra. Annat bleve förhållandet, om rättsmedicinska institutionen och rättsläkarstationen skulle skiljas åt och den senare förläggas till patologiska institutionen vid karolinska sjukhuset. Den genaste vägen mellan den sistnämnda institutionen och rättsmedicinska institutionen å Norrbacka vore nära 900 meter. Tidsödande och täta transporter av personal, apparatur och instrument skulle bli erforderliga. Dessa kunde visserligen undvikas, om var och en av inrättningarna försåges med för deras verksamhet nödiga lokaler, apparatur och personal, så att de kunde arbeta helt oberoende av varandra, men detta skulle å andra sidan medföra en avsevärd kostnadsökning. Då ett skiljande av rättsmedicinska institutionen och rättsläkarstationen samt förläggning av den senare till karolinska institutets patologiska institution komme att antingen i högsta grad försvåra verksamheten vid dessa inrättningar eller också att medföra stora extra kostnader, avstyrktes förslaget på det bestämdaste.

De sakkunniga erinra vidare om att rättsläkarstationens föreståndare i sin skrivelse med förslag till anslagsäskanden för stationen för budgetåret 1948/49 ytterligare belyst de konsekvenser, som ett skiljande av de bägge institutionerna från varandra skulle medföra. Då de redan anförda skälen syntes vara tillräckliga för att utesluta tanken på ett sådant skiljande av institutionerna, hade ett närmare refererande av nämnda skrivelse syntts de sakkunniga överflödig.

De sakkunniga anföra vidare:

De sakkunniga ha besökt patologiska institutionen och därvid funnit, att två utrymmen alltså kvarstode outnyttjade.

Det ena utrymmet — en större lokal i översta våningen — om cirka 130 m² vore avsett att snarast uppdelas i flera arbetsrum för nyanställd personal. Fr. o. m. den 1 januari 1948 hade medel ställts till förfogande för anställande vid patologiska institutionen av ytterligare fyra tjänstemän, däribland en prosektor.

Det andra utrymmet — ett tämligen stort rum intill nyssnämnda lokal — skulle snarast ställas till förfogande såsom forskningsrum för karolinska sjukhusets kirurger.

De sakkunniga besökte även ett rutinlaboratorium om cirka 90 m², varest vid tillfället endast två preparatriser arbetade. Det upplystes, att även två å tre elever plögade arbeta där samt att rummets dimensioner bestämts med hänsyn till risken för benzolförgiftning.

Vidare besågs obduktionsavdelningen, som bestod av en stor sal med fyra obduktionsbord samt två mindre salar, den ena med två och den andra med ett obduktionsbord. Därvid upplystes, att i genomsnitt en obduktion per dag förrättades (under senaste året var hela antalet 377) samt att det högsta antalet obduktioner under en dag varit tio. Det framhölls, att obduktionsavdelningen även utnyttjades för undervisningen.

Slutligen besökte de sakkunniga patologiska institutionens morgue, varest fanns 15 kylfack för vuxna. Enligt upplysningar utgör antalet inlagda lik per dygn i genomsnitt 1,5. Liken brukade förvaras tre å fyra dygn. Morguen hade dock hittills aldrig varit fullbelagd.

Vid besöket har alltså konstaterats, att förut befintliga reservutrymmen med hänsyn till statsmakternas numera fattade beslut om den medicinska forskningens utbyggande icke kunna ställas till förfogande för rättsläkarstationen.

De sakkunnigas förslag.

Sedan de sakkunniga sålunda funnit, att några möjligheter för rättsläkarstationen och rättsmedicinska institutionen att efter den 1 oktober 1949 kvarstanna på karolinska institutets tomt vid Hantverkargatan icke föreläge samt att en provisorisk förläggning av rättsläkarstationen till karolinska institutets patologiska institution vid karolinska sjukhuset icke heller vore möjlig, ha de sakkunniga undersökt, huruvida en begränsning skulle kunna ske av det för 1947 års riksdag framlagda förslaget till nybyggnad för rättsläkarstationen.

De sakkunniga upplysa, att den under uppförande varande nybyggnaden för rättsmedicinska institutionen hade en nyttig golvyta av cirka 1 130 m². Den planerade nybyggnaden för rättsläkarstationen skulle få en nyttig golvyta av cirka 1 560 m². De bägge inrättningarna tillsammans skulle sålunda komma att få en nyttig golvyta av omkring (1 130 + 1 560) 2 690 m². De lokaler, som f. n. disponerades av rättsmedicinska institutionen och den där förlagda rättsläkarstationen, hade en nyttig golvyta av cirka 670 m². De nya lokaler, som de bägge inrättningarna vid förflyttning till Norrbackaområdet komme att erhålla, skulle alltså bliva omkring fyra gånger så stora som de nuvarande. Denna högst betydande utvidgning kunde te sig svårbegriplig och giva intryck av att en överdimensionering förelegat. Storleken av utvidgningen finge emellertid sin naturliga förklaring, om man toge i betraktande, att rättsmedicinalväsendet under lång tid varit

föremål för utredning och att på grund därav behövliga utökningar av utrymmena fått anstå.

De sakkunniga anföra härom:

Med den centrala ställning, som karolinska institutets rättsmedicinska institution intager inom landets rättsmedicinalväsende, kunde institutionens byggnadsfråga icke lösas, så länge frågan om rättsmedicinalväsendets omorganisation förblev olöst. Olika planer för nybyggnad uppgjordes men måste i väntan på den tilltänkta omorganisationen ställas på framtiden, och under tiden fick institutionen nöja sig med provisoriska lokaler, som voro både otidsenliga och helt otillräckliga redan för dess nuvarande arbetsuppgifter. Det säger sig självt, att, när institutionen nu efter många årtiondens dröjsmål äntligen skall få sin byggnadsfråga löst och därvid erhålla tillräckliga och fullt tidsenliga lokaler samt det vidare till densamma skall anknytas en rättsläkarstation med den nya uppgiften att tjäna såsom centralanstalt för ett stort rättsläkardistrikt och i vissa avseenden för hela landets rättsmedicinalväsende, utvidgningen av lokalerna med nödvändighet måste bli betydande och vida större, än om det gällt en inrättning, som i fråga om lokaler tidigare någorlunda följt med i utvecklingen.

När rättsläkarstationen inrättades, nödgades den rättsmedicinska institutionen — för att möjliggöra påbörjandet av omorganisationen av rättsmedicinalväsendet i riket — inom sina lokaler bereda rum för stationen.

Om dessa lokaler framhöll medicinalstyrelsens rättsmedicinska nämnd, att de vore såväl otidsenliga som otillräckliga redan för den rättsmedicinska institutionen. Att under någon längre följd av år i desamma inrymma en rättsläkarstation läte sig ej göra. Endast under ett kortare provisorium kunde man tänka sig, att lokalerna i fråga kunde efter någon utökning användas för detta ändamål. Nämnden förutsatte därvid, att nya lokaler för rättsmedicinska institutionen och rättsläkarstationen skulle vara uppförda å Norrbackaområdet den 1 juli 1946 eller senast den 1 juli 1948.

Rättsläkarstationen har icke heller kunnat inrymmas inom rättsmedicinska institutionens lokaler i kvarteret Glasbruket utan eftersättande i viktiga hänseenden av såväl institutionens egna arbetsuppgifter som de planerade uppgifterna för rättsläkarstationen. Den omständigheten, att man sedan 1 januari 1945 nödtorftigt lyckats hålla en väsentlig del av de bägge inrättningarnas verksamhet i gång, kan icke anföras såsom skäl emot behovet av en betydande utvidgning av deras lokaler.

De sakkunniga framhålla vidare, att det förslag till nybyggnad för rättsläkarstationen, som framlagts för 1947 års riksdag, tillkommit efter av byggnadsstyrelsen vidtagna, icke oväsentliga nedskärningar av de önskemål, som ursprungligen framförts av rättsläkarstationens föreståndare. De sakkunniga ha därför icke ansett sig kunna framlägga förslag om ytterligare begränsning av nämnda plan, i vad densamma avsåge ett tillgodoseende av rättsläkarstationens framtida lokalbehov.

Däremot ha de sakkunniga funnit möjligt att för en kortare övergångstid föreslå en viss begränsning av det för

rättsläkarstationen och rättsmedicinska institutionen beräknade utrymmet.

De sakkunniga anföra härom följande:

De sakkunniga få erinra om att man vid uppgörandet av förslaget till nybyggnaden för rättsläkarstationen räknade med att den påbörjade omorganisationen av rättsmedicinalväsendet i riket skulle vara fullbordad år 1950. Med hänsyn till den nuvarande krisen på byggnadsmarknaden synas erforderliga nybyggnader för övriga planerade rättsläkarstationer i landet f. n. knappast kunna beräknas komma till utförande. Då sådana stationer i landsorten utgöra en given förutsättning för genomförandet av den nämnda omorganisationen, måste fullbordandet av denna sannolikt anstå, till dess att förhållandena på byggnadsmarknaden väsentligen förbättrats.

Riksdagens avslag på Kungl. Maj:ts proposition om nybyggnad för rättsläkarstationen har vidare medfört uppskov med den fortsatta utredningen angående berörda omorganisation, varför ett genomförande av denna även härigenom måste bli fördröjt. Möjligheten att genomföra omorganisationen synes sålunda bero på det beslut, som riksdagen kommer att fatta i fråga om förläggningen av rättsläkarstationen. Själva genomförandet måste beräknas taga ett antal år i anspråk, varför man icke kan räkna med att reformen skall vara slutförd förrän någon gång in på 1950-talet.

Då den planerade nybyggnaden för rättsläkarstationen är avsedd att helt tagas i bruk först i samband med slutförandet av omorganisationen av rättsmedicinalväsendet och detta av nyss anförda skäl blir förskjutet ett antal år framåt i tiden, så har rättsläkarstationen — under förutsättning att nybyggnaden blir fullbordad år 1949 — under de första åren efter inflyttningen därstädes icke behov av alla där befintliga lokaler.

Den nuvarande planen för rättsläkarstationens nybyggnad kan därför under en övergångstid minskas med vissa lokaler, som stationen, enligt vad nyss sagts, under de närmaste åren icke kommer att vara i behov av. En sådan nedskärning medför vissa mindre jämkningar i fråga om de kvarblivande lokalerna.

Rörande den omfattning, i vilken en begränsning av lokalerna under en övergångstid skulle kunna äga rum, anföra de sakkunniga följande:

Beträffande de i rättsläkarstationens expeditionsavdelning ingående lokalerna — rum för rättsläkare för Stockholms stad och för rättsläkare för landsorten, rum för förste assistent och för andre assistent, rum för amanuens, preparatorisrum, rum för bårhusföreståndaren, väntrum, rum för undersökningar av levande personer, rum för hårundersökningar, rum för skelettundersökningar, vaktmästarrum och diskrum — kan framhållas, att bägge rättsläkartjänsterna för Stockholms stad resp. landsorten icke torde komma att besättas förrän i samband med slutförandet av omorganisationen av rättsmedicinalväsendet. Visserligen skötas de arbetsuppgifter, som framdeles skola åvila dessa bägge befattningshavare, f. n. av två assistenter, vilka bägge ha hög kompetens. Det är emellertid osäkert, huru länge dessa komma att kvarbli på sina nuvarande befattningar, och vid ett eventuellt frånträdande av desamma komma platserna med hänsyn till oklarheten beträffande berörda omorganisation sannolikt att intagas av lägre kvalificerade assistenter. Under sådana förhållanden synes det, att

man tills vidare skulle kunna vidtaga en avsevärd beskärning av de för läkarpersonalen avsedda lokalerna. Då ordnandet av utbildning för tekniska biträden för de rättsmedicinska inrättningarna torde komma att upptagas först i samband med slutförandet av rättsmedicinalväsendets omorganisation, kan även preparatrummet tills vidare utgå och ersättas med ett mindre rum för skrivbiträde.

Expeditionsavdelningens återstående lokaler skulle då utgöras av rum för rättsläkarstationens bägge assistenter, rum för amanuens, rum för skrivbiträde, rum för bårhusföreståndaren, väntrum, rum för undersökningar av levande personer, rum för hårundersökningar, rum för skelettundersökningar, vaktmästarrum och diskrum.

Någon ändring av bårhusavdelningen synes däremot icke lämplig att genomföra. Det kan i detta sammanhang erinras om att, när rättsläkarstationen den 1 oktober 1949 avflyttar från karolinska institutets tomt, även det nuvarande bårhuset skall utrymmas. Mellan kronan och Stockholms stad har, såsom tidigare nämnts, upprättats ett avtalsförslag, innebärande bl. a. att staden skall bidra med viss andel — 85 procent — av de byggnadskostnader, som belöpa på bårhusavdelningen. De sakkunniga förutsätta, att denna fråga löses enligt det förslag i ämnet, som framlades vid 1947 års riksdag.

Likaså bör planen i fråga om obduktionsavdelningen genomföras i hudsak oförändrad, då dessa lokaler i full utsträckning komma att behövas för rättsläkarstationens verksamhet redan vid stationens inflyttning i nybyggnaden. Härtill kommer att möjlighet att företaga någon mera ingående omgruppering av lokalerna i denna våning saknas, då obduktionsrummen lämpligen böra förläggas mot norr och i nära anslutning till likhissen från bottenvåningen.

I fråga om det sätt, på vilket den föreslagna temporära begränsningen av lokalerna skulle ske, yttra de sakkunniga följande:

Beroende på den avsevärda beskärning, som tänkes ske beträffande rättsläkarstationens expeditonsavdelning, har det befunnits lämpligt att söka tillgodose stationens lokalbehov utan ianspråktagande för densamma av våningen 2 trappor i den planerade nybyggnaden, i vilken nämnda avdelning har varit avsedd att inrymmas. De sakkunniga ha därvid övervägt, om man borde vänta med uppförandet av denna våning. Med hänsyn dels till att det blir väsentligt dyrare, därest byggnadsföretaget genomföres i två etapper, och dels till statens stora behov av lokaler för olika ändamål ha de sakkunniga stannat för att föreslå, att byggnaden uppföres i sin helhet, ehuru den översta våningen icke f. n. tages i anspråk för rättsläkarstationen.

Detta synes emellertid icke möjligt att genomföra, utan att vissa utrymmen inom den rättsmedicinska institutionen utnyttjas för rättsläkarstationens behov. Efter att ha övervägt olika lösningar ha de sakkunniga enats om att för detta ändamål utnyttja institutionens undervisningsavdelning med undantag av föreläsningssalen och intill liggande förberedelserum.

På längre sikt skulle detta innebära en väsentlig inskränkning i institutionens möjligheter att fylla de uppgifter i undervisningens tjänst, som böra tillkomma densamma. Emellertid förhåller det sig med institutionen på i någon mån liknande sätt som med rättsläkarstationen, att man vid

planerandet av densamma räknade med att omorganisationen av rättsmedicinalväsendet skulle vara genomförd betydligt tidigare, än vad som sedermera visat sig kunna ske. För en del av den undervisning, som avsågs skola försiggå i institutionens undervisningsavdelning och som närmast hör under rättsläkarstationens arbetsuppgifter, skulle särskilt kursrummet och rummet för samlingar komma till användning. Det gäller här rättsmedicinsk undervisning för vissa kategorier av läkare, jurister, polis-män m. fl., som alltså kan uppskjutas, till dess att omorganisationen av rättsmedicinalväsendet blir genomförd. Vidare räknades vid planerandet av undervisningsavdelningen med att hålla möjligheterna öppna för ett genomförande av den av läkarutbildningssakkunniga i deras år 1941 avgivna betänkande föreslagna omläggningen av undervisningen i rätts- och stats-samt socialmedicin. Beträffande de hädse förstnämnda ämnena har den föreslagna omläggningen av undervisningen visserligen i väsentliga delar men dock ej helt kunnat genomföras, medan i fråga om ämnet socialmedicin den föreslagna propedeutiska kursen tills vidare fått uppskjutas i avvaktan på att en allmän reform beträffande de medicinska studierna skall komma till stånd. När detta kan ske, är emellertid ännu ovisst. Den rättsmedicinska institutionen är därför under de närmaste åren i mindre grad i behov av sin undervisningsavdelning, än vad senare kommer att bliva fallet.

De sakkunniga ha därjämte övervägt, om icke det i källarvåningen befintliga skyddsrummet skulle kunna inredas, närmast för att ge utrymme åt institutionens samlingar, såsom ersättning för det motsvarande rum i undervisningsavdelningen, som toges i anspråk för rättsläkarstationen. Uteslutet är väl ej heller, att man genom anordningar av annat slag skall kunna ytterligare i någon mån avhjälpa olägenheterna av att undervisningsavdelningen för en tid toges i anspråk för rättsläkarstationen.

Den av de sakkunniga sålunda föreslagna dispositionen av byggnaderna för rättsläkarstationen och rättsmedicinska institutionen, sedan de föreslagna jämkningarna vidtagits, har åskådliggjorts på två vid betänkandet fogade ritningar.

Under hänvisning till det anförda föreslå de sakkunniga, att en nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm uppföres på Norrbackaområdet i anslutning till rättsmedicinska institutionens byggnad, att vissa utrymmen i rättsmedicinska institutionens byggnad tills vidare disponeras av rättsläkarstationen, samt att översta våningen i rättsläkarstationens byggnad tills vidare användes för något annat statens ändamål.

Yttrandena över de sakkunnigas utredning och förslag.

De sakkunnigas förslag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i samtliga avgivna yttranden.

Medicinalstyrelsen anför sålunda, att en snar lösning av lokalfrågan för rättsläkarstationen enligt styrelsens mening vore mycket trängande. Styrelsen anser sig därför böra biträda de sakkunnigas förslag som ett god-
2 — Bihang till riksdagens protokoll 1948. 1 saml. Nr 108.

tagbart provisorium. Med de ständigt växande anspråken på rättsläkarstationens funktion inom rättsvården håller styrelsen emellertid för sannolikt, att detta provisorium kunde beräknas kunna fortfara endast under kort tid, vilket borde beaktas vid eventuellt ianspråktagande för annat ändamål av den översta våningen i den blivande byggnaden.

Karolinska institutets lärarkollegium framhåller, att det, särskilt med hänsyn till undervisningens intressen, givetvis vore ägnat att väcka allvarliga betänkligheter att i den utsträckning, som de sakkunniga föreslagit, låta rättsmedicinska institutionen avstå lokaler till rättsläkarstationen. Då ifrågakommande anordning emellertid vore avsedd att bliva endast ett kortare provisorium i avvaktan på det fullständiga genomförandet av den påbörjade omorganisationen av rättsmedicinalväsendet och då någon annan och bättre lösning av rättsläkarstationens byggnadsfråga än den av de sakkunniga föreslagna under rådande förhållande icke syntes vara möjlig, anser sig kollegiet ej böra motsätta sig den nämnda anordningen.

Lärarkollegiet framhåller vidare, att den personal, som arbetade med histopatologiska preparationer, på grund av de därvid använda vätskorna vore utsatt för vissa yrkesrisker såsom benzolförgiftning, formalinöverkänslighet med eksem och astma m. m. Det vore därför av stor vikt, att de lokaler, där sådana arbeten bedrevs, såsom histopatologiska laboratorier, preparatrum, diskrum m. m. erhöle stor luftkub och försåges med erforderliga utsugningstrummor.

Med hänvisning till det sålunda anförda tillstyrker läkarkollegiet de sakkunnigas förslag.

Universitetskanslern anser den av de sakkunniga verkställda utredningen tydligt giva vid handen, att ingendera av de vid 1947 års riksdag ifrågasatta provisoriska lösningarna av rättsläkarstationens lokalfråga ginge att förverkliga. Under sådana omständigheter syntes det ofrånkomligt, att den i propositionen nr 93/1947 föreslagna nybyggnaden uppfördes.

I likhet med karolinska institutets lärarkollegium finner universitetskanslern det betänkligt att i den utsträckning, som de sakkunniga föreslagit, låta rättsmedicinska institutionen avstå lokaler till rättsläkarstationen. Under förutsättning av att provisoriet endast bleve kortvarigt, har kanslern dock icke velat motsätta sig den föreslagna åtgärden.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer kanslern om bifall till de sakkunnigas förslag.

Även *byggnadsstyrelsen* ansluter sig till de sakkunnigas förslag. I fråga om kostnaderna för byggnadsföretaget och användningen av översta våningen i den planerade nybyggnaden för rättsläkarstationen yttrar styrelsen följande:

Då det föreliggande förslaget i huvudsak överensstämmer med det tidigare av byggnadsstyrelsen framlagda förslaget och endast innebär den avvikelsen, att översta våningen tills vidare tänkes använd för annat ända-

mål, kan kostnaden för uppförande av rättsläkarstationen beräknas till samma belopp, som upptogs i byggnadsstyrelsens skrivelser den 21 november 1946 och 31 januari 1947 eller 1 340 000 kronor jämte tillägg för därefter inträffad prisökning, beräknad till 160 000 kronor, eller tillsammans 1 500 000 kronor.

De jämkningar, som skulle erfordras i den under uppförande varande rättsmedicinska institutionsbyggnaden, äro av så ringa omfattning, att därav föranledda kostnader kunna inrymmas i den post för oförutsedda utgifter, som ursprungligen beräknats för byggnaden i fråga.

Vad slutligen angår översta våningen i den planerade nybyggnaden för rättsläkarstationen, vilken våning enligt förslaget skulle bli disponibel för något annat statens lokalbehov, finner styrelsen, att man icke nu bör taga ställning till för vilket sådant ändamål densamma bör utnyttjas. Ett ståndpunkttagande i denna fråga synes styrelsen höra bero på de omständigheter, som äro förhanden vid tiden för byggnadens färdigställande. Skulle vid denna tidpunkt inga nya statliga behov föreligga, torde lokalerna kunna komma till användning i samband med avveckling av någon nuvarande förhyrning.

Stockholms stadskollegium anför bl. a. följande:

Det av de sakkunniga framlagda förslaget om uppförande av nybyggnad för rättsläkarstationen innebär icke någon ändring beträffande den i anläggningen ingående bårhusavdelningen. I samband härmed är av betydelse, att de sakkunniga icke ifrågasatt någon revision av det tidigare av stadsfullmäktige godkända avtalet angående samarbete mellan kronan och staden vid uppförande och drift av en politieinrättning i anslutning till rättsläkarstationen. De sakkunniga förutsätta sålunda uttryckligen, att bidragsfrågan »löses enligt det förslag i ärendet, som framlades vid 1947 års riksdag». Detta måste uppenbarligen utesluta, att den föreslagna dispositionsplanen för rättsläkarstationens nybyggnad skulle innebära någon inskränkning i de förpliktelser, som kronan enligt nyssnämnda avtal åtager sig som kompensation för stadens bidrag. Statsverkets i avtalet stadgade skyldighet att uppföra bostäder för vaktmästarpersonalen samt garage för politibilen får följaktligen förutsättas kvarstå oförändrad. Med hänsyn till sålunda anförda omständigheter synes anledning till erinran mot de sakkunnigas förslag från stadens sida icke föreligga.

Inredning och utrustning av rättsläkarstationens nya lokaler.

Såsom inledningsvis omnämnts har medicinalstyrelsen med skrivelse den 21 februari 1948 överlämnat en av *rättsläkarstationens föreståndare* gjord framställning om anvisande av medel för inredning och utrustning av stationens nya lokaler.

Föreståndaren anför däri inledningsvis, att därest de sakkunnigas förslag beträffande stationens lokalfråga skulle vinna statsmakternas bifall, rättsmedicinska institutionen och rättsläkarstationen skulle träda i verksamhet i nya lokaler å Norrbackaområdet senast den 1 oktober 1949. Sist å denna dag borde därför de för de båda inrättningarna avsedda byggnaderna icke

blott vara uppförda utan även vara försedda med nödig inredning och utrustning. Nämda dag fölle visserligen inom budgetåret 1949/50. Med hänsyn till de långa leveranstider, varmed man numera måste räkna, borde emellertid beställningarna av de flesta av de i inredningen och utrustningen ingående föremålen göras redan under budgetåret 1948/49. Medel för ändamålet borde därför äskas redan av 1948 års riksdag.

I fråga om inredningen av rättsläkarstationen framhåller föreståndaren, att en detaljerad kostnadsberäkning f. n. icke kunde verkställas framför allt av det skälet, att detaljritningar å byggnaden för stationen ännu icke vore utförda. Med ledning av erfarenheterna från andra institutioner syntes man emellertid kunna räkna med att kostnaden för inredningen komme att belöpa sig till omkring 18 procent av husets byggnadskostnad. Sattes denna till det ursprungligen beräknade beloppet av 1 260 000 kronor med en förhöjning av 12 procent eller alltså till 1 411 200 kronor, skulle kostnaden för inredningen komma att uppgå till i avrundat belopp 254 000 kronor.

Kostnaden för byggnadens utrustning med apparater och instrument har föreståndaren beräknat till i runt tal 120 000 kronor. Föreståndaren har därvid i sin framställning i detalj angivit de olika föremål, som erfordrades för vart och ett av de olika rum, som skulle stå till stationens förfogande, samt de beräknade priserna härför. Föreståndaren understryker emellertid, att ej heller i fråga om utrustningskostnaderna någon fullt exakt beräkning kunde göras, framför allt med hänsyn till den rådande osäkerheten beträffande prisutvecklingen och den omständigheten, att vissa av de erforderliga föremålen f. n. icke funnes i handeln, varför säkra prisuppgifter icke kunnat erhållas. De av honom angivna priserna hänförde sig till rådande prisläge och vore till icke ringa del endast ungefärliga.

Medicinalstyrelsen meddelar för egen del, att styrelsen under hand inhämtat från byggnadsstyrelsen, att det av föreståndaren beräknade beloppet för byggnadens inredning kunde anses skäligt. Styrelsen anför vidare, att tiden icke medgivit styrelsen möjlighet att underkasta förslaget om lokalernas utrustning med apparater och instrument m. m. en ingående granskning. Vid en preliminär genomgång av förslaget hade styrelsen emellertid icke funnit anledning till erinran mot detsamma. Styrelsen förutsatte, att ärendet i sin helhet bleve föremål för granskning av centrala sjukvårdsberedningen, innan anskaffning av inredning och utrustning komme till stånd.

Styrelsen hemställer, att därest de sakkunnigas förslag om uppförande av en nybyggnad för stationen å Norrbackaområdet komme att föreläggas årets riksdag, till inredning och utrustning av stationens nya lokaler måtte äskas ett reservationsanslag av (254 000 + 120 000) 374 000 kronor.

Departementschefen.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen föreslogs i propositionen nr 93 till 1947 års riksdag, att medel skulle anvisas för uppförande av en nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm i anslutning till den av 1946 års riksdag beslutade nybyggnaden på Norrbackaområdet för karolinska institutets rättsmedicinska institution. I samband härmed skulle även uppföras en byggnad, inrymmande vaktmästarbostäder och garage. De sammanlagda kostnaderna för byggnadsarbetena beräknades i propositionen till 1 340 000 kronor, varav för rättsläkarstationen 1 260 000 kronor och för vaktmästarbostaden 80 000 kronor. I propositionen förordades vidare, att samverkan skulle äga rum med Stockholms stad beträffande nybyggnaden för stationen. Till grund därför skulle i princip läggas en mellan byggnadsstyrelsen och staden preliminärt träffad överenskommelse i ämnet. Enligt denna överenskommelse skulle staden bidra till kostnaderna för anläggningens upprättande med ett belopp, som med utgångspunkt från prisläget i maj 1946 beräknats till 265 000 kronor men skulle ökas eller sänkas i förhållande till de förändringar i byggnadskostnaderna, som kunde komma att inträda från nämnda tidpunkt fram till tidpunkten för anläggningens färdigställande, medan byggnadskostnaderna i övrigt ävensom samtliga utgifter för anläggningens utrustning, underhåll och drift skulle ankomma på kronan.

Kungl. Maj:ts förslag avslogs emellertid av riksdagen. Vid propositionens behandling i riksdagen framhölls, att det borde övervägas, huruvida icke rättsläkarstationens lokalfråga kunde lösas på annat sätt än genom nybyggnad. Därvid ifrågasattes i första hand, om icke stationen skulle kunna provisoriskt förläggas till den byggnad vid karolinska sjukhuset, som inrymmer karolinska institutets patologiska institution. Vidare ifrågasattes, om icke stationen skulle kunna tills vidare kvarstanna i de lokaler, där den f. n. är inrymd, dvs. de lokaler, som disponeras av karolinska institutets rättsmedicinska institution på institutets tomt vid Hantverkargatan.

Stationens lokalfråga har numera underkastats ytterligare utredning av särskilt tillkallade sakkunniga. De sakkunniga ha — i likhet med vad jag för egen del räknat med vid anmälan i årets statsverksproposition av frågan om anslag till avlöningar och omkostnader vid stationen under nästa budgetår — förordat, att stationen tillsammans med den rättsmedicinska institutionen skulle kvarstanna i nuvarande lokaler intill den 1 oktober 1949 eller den tidpunkt, till vilken den tidigare till den 1 juli 1948 bestämda avträdesdagen för karolinska institutets tomt numera framflyttats. De sakkunniga ha vidare undersökt, huruvida de båda institutionerna efter den 30 september 1949 skulle kunna erhålla provisoriska lokaler på nyssnämnda tomt, men ha funnit möjligheter härför icke föreliggande. Vidare ha de sakkunniga närmare undersökt förutsättningarna för att rättsläkar-

stationen provisoriskt skulle kunna förläggas till byggnaden för karolinska institutets patologiska institution vid karolinska sjukhuset men ha ej heller funnit en sådan lösning möjlig. De sakkunniga ha därför stannat vid att förorda, att, såsom föreslogs i propositionen nr 93/1947, en nybyggnad uppföres för stationen i anslutning till den under uppförande varande nybyggnaden för rättsmedicinska institutionen på Norrbackaområdet. De sakkunnigas förslag skiljer sig dock så till vida från det förslag, som framlades i propositionen, att de sakkunniga visserligen utgå från att hela den tidigare planerade byggnaden skulle uppföras, men att de föreslå, att byggnadens översta våning under en övergångstid icke skulle tagas i anspråk för rättsläkarstationen utan i stället användas för något annat statens ändamål. Den del av rättsläkarstationen, som enligt den ursprungliga planen skulle förläggas till nämnda våning, nämligen stationens expeditionsavdelning, har i stället för de närmaste åren ansetts kunna förläggas till rättsmedicinska institutionens byggnad i de utrymmen, som avsetts för institutionens undervisningsavdelning. I samband härmed ha de för rättsläkarstationens expeditionsavdelning tidigare beräknade lokalerna i viss mån begränsats. De sakkunniga motivera den sålunda föreslagna temporära begränsningen av det för stationen och institutionen förut beräknade utrymmet med att de båda institutionerna icke vore i behov av alla de utrymmen, som tidigare ansetts erforderliga, förrän den påbörjade omorganisationen av rättsmedicinalväsendet fullbordats, samt att detta med hänsyn till rådande förhållanden på byggnadsmarknaden och andra omständigheter icke kunde beräknas bli va fallet förrän någon gång in på 1950-talet.

De sakkunnigas förslag har genomgående tillstyrkts eller lämnats utan erinran i de avgivna yttrandena. Från de i ärendet hörda universitetsmyndigheterna ha dock vissa betänkligheter framförts mot förslaget, att rättsmedicinska institutionen skulle avstå lokaler till rättsläkarstationen. Då denna anordning dock endast avsetts såsom ett provisorium i avvaktan på det fullständiga genomförandet av rättsmedicinalväsendets omorganisation, ha nämnda myndigheter icke motsatt sig anordningen i fråga.

För egen del har jag av vad i ärendet tillkommit, sedan rättsläkarstationens lokalfråga behandlades vid fjolårets riksdag, ytterligare styrkts i min då uttalade uppfattning, att den enda tänkbara lösningen av frågan är, att en nybyggnad för stationen uppföres i anslutning till den nu under uppförande varande byggnaden för rättsmedicinska institutionen. Jag förordar därför, att förslag härom nu på nytt förelägges riksdagen. Det synes mig därvid välbetänkt att, såsom de sakkunniga föreslagit, byggnaden redan nu gives samma omfattning, som föreslogs i fjolårets proposition, och alltså får den storlek, som är erforderlig på längre sikt. Såsom de sakkunniga närmare utvecklats synas emellertid de båda institutionerna ej från början vara i behov av hela det lokalutrymme, som kommer att

stå till buds. Efter samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet förordar jag därför, att stationens expeditionsavdelning tillfälligt beskäres och förlägges till rättsmedicinska institutionens byggnad. Härigenom skulle den översta våningen i rättsläkarstationens byggnad bliva disponibel för att användas för något annat statligt ändamål. Såsom byggnadsstyrelsen framhållit torde det icke vara erforderligt att redan nu bestämma, vartill denna våning bör användas, utan torde härmed kunna anstå, till dess byggnaden färdigställts.

Jag förordar jämväl liksom i förra årets proposition, att en särskild byggnad uppföres, inrymmande vaktmästarbostäder och garage.

Liksom förra året anser jag även nu lämpligt, att samverkan kommer till stånd med Stockholms stad beträffande nybyggnaden för stationen, samt föreslår, att till grund härför i princip lägges den mellan byggnadsstyrelsen och staden preliminärt träffade överenskommelsen i ämnet.

Vad angår kostnaderna för byggnadsarbetena ha dessa numera av byggnadsstyrelsen beräknats till sammanlagt 1 500 000 kronor. Mot denna beräkning synes mig intet vara att erinra. Jag förordar därför, att framställning göres till riksdagen om anvisande för nästa budgetår av ett anslag på nämnda belopp under kapitalbudgeten, statens allmänna fastighetsfond.

Det å Stockholms stad enligt avtalet ankommande bidraget till kostnaderna för uppförande av nybyggnaden för rättsläkarstationen torde i sinom tid böra tillföras den på investeringsstaten för statens allmänna fastighetsfond uppförda titeln bidrag från kommuner.

Vad slutligen angår frågan om inredning och utrustning av rättsläkarstationens nya lokaler torde på de av stationsföreståndaren anförda skälen medel härför böra äskas redan av innevarande års riksdag. Det av honom framlagda förslaget synes emellertid, såsom medicinalstyrelsen framhållit, böra underkastas granskning av centrala sjukvårdsberedningen. Tills vidare anser jag mig kunna godtaga de framlagda kostnadsberäkningarna. Jag förordar alltså, att för ändamålet för nästa budgetår anvisas ett reservationsanslag av 374 000 kronor, vilket torde böra uppföras under rubriken statens rättsläkarstation i Stockholm: inredning och utrustning. Jag förutsätter därvid, att det skall få ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan förslaget granskats av centrala sjukvårdsberedningen, bestämma det belopp, som må tagas i anspråk av anslaget.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1948/49 anvisa

dels å kapitalbudgeten, statens allmänna fastighetsfond,
till *Nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm*
ett investeringsanslag av kronor 1 500 000;

Kungl. Maj:ts proposition nr 108.

dels ock å driftbudgeten under elfte huvudtiteln till Statens rättsläkarstation i Stockholm: Inredning och utrustning ett reservationsanslag av kronor 374 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställda förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

K. A. Åkerberg.